

کیفیت بخشی به اجرای برنامه ویژه مدرسه (بوم)

بارویکرد کاهش تمرکز در نظام برنامه ریزی درسی کشور

بیان مسئله

نظام برنامه‌ریزی درسی در ایران از دیر زمان به صورت متمرکز مدیریت می‌شده است. براساس این سیاست کتاب‌های درسی و بسته‌های یادگیری از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در یک فرایند علمی طراحی و تدوین شده و در مدارس کشور به صورت هماهنگ زمینه یادگیری دانش آموزان فراهم می‌گردد. یک برنامه درسی یکسان و یک کتاب درسی واحد در هر موضوع و در هر پایه تحصیلی برای کل دانش آموزان در تمام کشور تدوین و تدریس می‌شده است. این رویکرد علیرغم داشتن محاسن در ابعاد مختلف، امکان پرداختن به اقتضائات محلی و بومی را ندارد. لذا یکی از مهم‌ترین مسائل آموزش و پرورش متمرکز بودن نظام برنامه‌ریزی درسی و عدم پاسخگویی به نیازهای منطقه‌ای و محلی ناشی از تفاوت‌های محیط زندگی (شهری، روستایی، عشایری، فرهنگی، جغرافیایی و...) جنسیتی و فردی دانش آموزان است. برای برون رفت از این وضعیت و کاهش تمرکز در نظام برنامه‌ریزی درسی، یکی از چرخش‌های تحولی در زیر نظام برنامه درسی (صفحه ۴۱۶) چرخش از برنامه‌ی درسی کاملاً متمرکز به برنامه‌ریزی درسی با مشارکت موثر ارکان و عوامل سهیم و موثر در تربیت در تمام سطوح مورد تأکید قرار گرفته شده است. درعین حال در راهکار ۵-۵ سند تحول و بند ۲-۱۳ سند برنامه درسی ملی به طور ویژه واگذاری بخشی از اختیارات تولید برنامه‌ی درسی به استان‌ها و مدارس مورد عنایت قرار گرفته است.

برای عملیاتی شدن مفاد این راهکارها با در نظر گرفتن مصوبه شماره ۹۲۶ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۰ شورای عالی آموزش و پرورش، شیوه‌نامه‌ای با عنوان برنامه و ویژه مدرسه تدوین و با امضای وزیر وقت به مدارس ارسال شده است. (۱۳۶۴۷۰-۱۳۹۷/۶/۲۷) براساس این دستورالعمل قرار است در یک بازه سه ساله مدارس ابتدایی و متوسطه از پایه چهارم تا پایه نهم مفاد این شیوه‌نامه را به طور کامل عملیاتی کنند. هر چند ستاد آموزش و پرورش تلاش کرده است با تأمین حدود ۱۰۰ مدرس و برگزاری جلسات متعدد مفاد این شیوه‌نامه را تبیین کند، ولی بررسی‌ها و شواهد مبین آن است که به علت کافی نبودن آموزش‌ها، عدم اختیارات قانونی لازم مدیران مدارس و عدم تجربه و مهارت کارشناسان استان‌ها در تولید محتوا و... این برنامه در حد مطلوب اجرا نشده است. لذا نظر به اهمیت این برنامه از یک سو و عدم اجرای با کیفیت آن، این موضوع به عنوان یکی از برنامه‌های تحولی سال ۱۳۹۹ تلقی شده است تا با خرد جمعی و مشارکت همه بخش‌های ستادی، ضمن رفع موانع، زمینه اجرای با کیفیت آن بهتر فراهم آید.

اهمیت و ضرورت

برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه را باید آغاز کاهش تمرکز در نظام برنامه‌ریزی درسی قلمداد کرد. بعد از چهل سال، براساس راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ سند برنامه درسی ملی اختیار طراحی، تدوین و اجرای برنامه درسی تا ۶۰ ساعت به مدارس واگذار شده است. این فعالیت تنها نشانه کاهش تمرکز در آموزش و پرورش تلقی می‌شود. لذا باید همه ارکان نظام تعلیم و تربیت در اجرای درست این سیاست همت بگمارند و رویه‌های جاری خود را تغییر دهند تا مدرسه نقش خود را به درستی ایفا کند. (اصل توانمندی مدارس و اعتماد به آن‌ها شرط لازم جهت اجرای شیوه‌نامه برنامه ویژه مدرسه است).

نکات فوق مبین آن است که برنامه ویژه مدرسه یک فعالیت در کنار فعالیت‌های جاری آموزش و پرورش نباید تلقی نشود. بلکه باید به عنوان یکی از مهم‌ترین چرخش‌های تحولی قلمداد شود. لذا ضروری است این برنامه مورد اهتمام همه بخش‌های مرتبط ستادی، منطقه‌ای و مدارس قرار گیرد تا به عنوان فاز اول اجرایی شدن راهکار ۵-۵ سند تحول در مدارس نهادینه گردد تا و همکاران مدارس با تمرین تدوین برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه، خود را آماده کنند تا در سالهای آینده بتوانند با عنایت به مفاد سند برنامه درسی ملی و استانداردهای حوزه‌های تربیت و یادگیری، بخشی از برنامه درسی را طراحی، تدوین و اجرا نمایند. لذا استمرار آموزش‌ها به همراه انگیزه بخشی و نظارت توأم با راهنمایی و رفع موانع، شرط لازم جهت عملیاتی شدن سیاست فوق است که در سال جاری نسبت به آن‌ها اهتمام ویژه‌ای خواهد شد.

مستندات مرتبط با اسناد تحولی

۱. راهکار ۵-۵ سند تحول: اختصاص حداقل ۱۰ درصد و حداکثر ۲۰ درصد از برنامه‌های آموزشی به معرفی حرفه‌ها، هنر، جغرافیا، آیین و رسوم، نیازها و شرایط اقلیمی و جغرافیایی استان به ویژه مناطق روستایی و عشایری با رعایت استانداردهای ارتقا کیفیت و تقویت هویت اسلامی ایرانی
۲. مفاد برنامه درسی ملی به ویژه بند ۳-۱۲ و ۲-۱۳
۳. مصوبه ۹۲۶ مورخ ۱۰/۱۲/۱۳۹۴ شورای عالی آموزش و پرورش

اهداف

۱. آموزش و توانمندسازی ۳۰ درصد مدیران ابتدایی و متوسطه اول به صورت حضوری و کارگاهی

۲. ارزیابی کیفی مدارس مجری موفق (هر استان ۸ مدرسه (۲ مدرسه ابتدایی و ۲ مدرسه متوسطه پسرانه و دخترانه از هر دوره)
۳. تولید راهنمایی برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه (هر دوره یک کتابچه)
۴. اجرای جشنواره نقش برنامه ویژه مدرسه در هویت سازی با نشان سردار سلیمانی (درهراستان یک جشنواره و یک مورد ستاد)
۵. آموزش تمامی مدیران مدارس از طریق عرضه محتوای ویدیویی تولید شده به وسیله مؤلفان کتاب بوم در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

خروجی مورد انتظار

- ۱- کاهش تمرکز در نظام برنامه ریزی درسی و تولید محتوای آموزشی
- ۲- توسعه شایستگی های مدیریت و توانمندی معلمان مدارس در اجرای برنامه ویژه مدرسه
- ۳- تقویت مسئولیت اجتماعی عوامل سهیم و موثر در مشارکت با مدرسه
- ۴- بهره مندی دانش آموزان در کسب شایستگی های مغفول در برنامه درسی رسمی
- ۵- استفاده هوشمندانه از مشارکت مدیران، معلمان، کارشناسان و بخش غیردولتی در تدوین و تولید برنامه درسی و کتب آموزشی

شمولیت برنامه

ستاد: مدیریت کلان برنامه‌ریزی و هماهنگی جهت اجرای با کیفیت آموزش ها و انجام ارزیابی و نظارت

استان: برنامه ریزی اجرای آموزش ها و همکاری در انجام ارزیابی و نظارت

منطقه: اجرای آموزش ، نظارت توأم با راهنمایی و اشتراک گذاری تجربیات مدارس

مدرسه: اجرای مفاد شیوه نامه برنامه ویژه مدرسه و تولید محتوای مورد نیاز

دوره تحصیلی

۱. دوره دوم ابتدایی: پایه چهارم، پنجم و ششم
۲. دوره اول متوسطه

فرایند و مراحل اجرایی

۱. تشکیل شورای راهبری با عضویت معاونین وزیر (مرتبط با برنامه ویژه مدرسه) و بخش های ستادی با مسئولیت سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
۲. هماهنگی نحوه اجرای آموزش‌ها، ارزیابی و نظارت بر فرایند اجرا
۳. پیش بینی بسته های آموزشی با ایجاد سامانه و سایت پشتیبان علمی
۴. برنامه ریزی و اجرای جشنواره ی نقش برنامه ویژه مدرسه در هویت‌سازی

عوامل مهم و موثر و تعیین سهم و نقش آنان

این برنامه براساس مفاد شیوه نامه باید با بهره گیری از ظرفیت نهادهای محلی (اولیا، دانشگاه ها، موسسات معتبر علمی و ...) در سطوح مدرسه انجام شود. لذا در ذات خود جلوه ای از بهره گیری از عوامل مهم و موثر خواهد بود. در عین حال در سطح ستاد نیز با تشکیل جلسه با انجمن ها و موسسات علمی و نهاد های اجتماعی تلاش خواهد شد تا با تبیین این برنامه زمینه فراهم شود تا نقش خود را در این زمینه ایفا نماید. همچنین برقراری ارتباط تنگاتنگ مدارس با پژوهش سراها، کانون های فرهنگی و تربیتی، دارالقرآن ها و دیگر ظرفیت های مناطق آموزش و پرورش هم مدنظر خواهد بود.

منابع و اعتبارات مورد نیاز

اعتبار مربوط به آموزش مدیران مدارس حدود ده میلیارد ریال خواهد بود. که از سوی معاونت برنامه ریزی و توسعه منابع وزارت آموزش و پرورش به استان ها ابلاغ خواهد شد. اعتبار مربوط به ارزیابی ، برگزاری جشنواره ، تولید راهنما و جلسات شورای راهبری ها که حدود هفت میلیارد ریال خواهد بود از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی تامین خواهد شد.

جدول زمان بندی

عناوین فعالیت	برنامه زمان بندی ۱۳۹۹													۱۴۰۰
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲
تعیین اعضای شورای راهبری														
تشکیل جلسات شورای راهبری														
تدوین فرایند آموزش و ابلاغ به استان ها														
تدوین کتابچه راهنمای														
تدوین طرح ارزیابی														
اجرای ارزیابی و ارایه گزارش														
تدوین طرح جشنواره														
اجرای جشنواره در استانها														
اجرای جشنواره در ستاد														

شاخص های پایش و ارزیابی

۱. میزان مفید بودن دوره های آموزشی مربوط به برنامه ویژه مدرسه
۲. میزان آگاهی مدیر و کارکنان مدرسه نسبت به برنامه ویژه مدرسه
۳. میزان مشارکت معلمان و کارکنان در اجرای برنامه ویژه مدرسه
۴. میزان مشارکت عوامل سهیم و موثر در اجرای برنامه ویژه مدرسه
۵. میزان ارتباط برنامه های تهیه شده مدارس با نیازهای محلی و منطقه ای
۶. میزان همخوانی برنامه های تهیه شده با چارچوب ابلاغ شده
۷. میزان امکان اجرایی و عملیاتی بودن برنامه های تهیه شده
۸. میزان کیفیت برونداد عملکرد دانش آموزان در فعالیت های ویژه مدرسه

آثار و دستاوردها

- ۱- تنوع بخشی به برنامه‌های درسی و محتوای آموزشی متناسب با اقتضائات بومی و محلی
- ۲- توسعه شایستگی‌های مدیریت و معلمان مدارس در اجرای برنامه ویژه مدرسه
- ۳- تقویت مسئولیت اجتماعی عوامل سهیم و موثر در مشارکت با مدرسه
- ۴- بهره‌مندی دانش‌آموزان در کسب شایستگی‌های مغفول در برنامه درسی رسمی

